

– objektom hlbšieho citového prežitku, prostriedkom osobnej účasti a stotožnenia sa individua s utrpením. Očividne nadviazala na naturalistické mystické krucifixy, rozšírené v strednej Európe v 1. polovici 14. storočia. Na rozdiel od nich je síce drásavosť Kristovho utrpenia na bratislavskom reliéfe stlmená a expresivita zmiernená, na druhej strane predsa len prispieva k umocneniu emotívnosti proporčná nevyváženosť zhrubnutého Kristovho korpusu s neprimerane veľkou hlavou a krátkymi končatinami. Prsty Kristových rúk i nôh stuhli v smrteľnom kŕči a výraz stupňuje aj neorganicky sa rozširujúci, amorfný zavalitý trup. Schematicky naznačené rebrá sú na pravom boku prerazené hlbokou ranou s vyvretými plasticky podanými prameňmi zrazenej krvi. Vejáravito sa rozvetvuje do náznaku mystického kvetu z akýchsi kľúčiacich kláskov a poukazuje na životodarnú krvavú obeť Krista ako vínneho kra či ako eucharistického chleba.^{39a} Objem hlavy zväčšujú až na nevierohodnú mieru husté prútovité vlasy, pripomínajúce nedbanlivo nasadenú parochňu, stiahnutú nad čelom hrubým povrázkom. Najmä skrutkovito sa stáčajúci postranný prameň vlasov, padajúci na ľavé plece, je stvárnený s takou nadsádzkou, aká sa len ťažko dá zdôvodniť samým rustikalizujúcim prístupom. Išlo tu akiste o zámerné zveličenie súvisiace s nejakou konkrétnou myšlienkovou väzbou, ktorej konkrétnejší obsah mi však zatiaľ uniká.⁴⁰

Mystické krucifixy pripomína aj sám typ kríža s mierne nahor vychýlenými ramenami, podporenými na okrajoch dlaňami Boha Otca. Akoby ich zospodu rozpriahnutými rukami – opretými laktami o stehná – nielen pridržieval a svojím lonom poskytoval záštitu mŕtvemu Synovi, ale sám sa zúčastňoval – svojou mysterióznou duchovnou silou – na vykupiteľskom diele. Kríž, ktorého zvislé brvno sa naspodku o nič neopiera, voľne visí v Božích rukách a pod váhou Kristovho korpusu sa mierne prehýba v svojich vodorovných ramenách, či vykrivuje do náznaku vidlicového tvaru. Zvyčajný brvnový kríž je tak zachytený v štádiu premeny na vetvový alebo vidlicový typ kríža (Astkreuz, Gabelkreuz) znamenajúci metaforu stromu oťaženého Kristovým telom ako plodom najvzácnejším.⁴¹ Podobné stromovité kríže, zväčša však ešte väčšmi pripodobnené konárom životaschopného, zeleného a rozpučaného stromu, bývali neodlučnou súčasťou spomínaných mystických krucifixov. Znamenali myšlienkovo narážku na rajský Strom života, ktorým sa Ukrižovaný – plod nového života – začleňoval do

symbolicky zreteľnej súvislosti svojho vykupiteľského poslania.⁴²

V súhre s duchovnou energiou hlavného protagonistu deja, ovládajúceho mierkovo i významovo celý tympanón a dodávajúceho mu celkovú psycho-fyzickú harmóniu a vznešenú ceremoniálnu sviatočnosť, sa tak vnáša do statického figurálneho zoskupenia v zvislej stredovej osi určitý dynamizujúci prvok vnútorného nepokoja. Umocňuje ho aj holubica Ducha svätého, zachytená nad hlavou Boha Otca⁴³ v strmhlavom vertikálnom lete či páde, so symetricky rozprestretými krídlami. Dojem prudkého pádu z nebeských výšok lomeného záklenku stupňujú vertikály napriahnutých nožičiek i narovnaný stiahnutý chvost medzi nimi. Vtáčia figúrka holubice, sčasti pokrytá pravidelne rozloženým, drobnopisne štylizovaným perím, je vkomponovaná do geometrického rámca rovnostranného trojuholníka obráteného vrcholom nadol a pripomína zhora vystrelenú šípku, ktorá svojím hrotom tvoreným zobákom vtáka presahuje okraj Božej glorioly – nimbusu so vpísaným gréckym krížom.

Spolu so strmo lomenými, mnohonásobne sa opakujúcimi oblúkmi archivolty, zlievajúcimi sa do zhusteného grafického rytmusu nahor vystreľujúcich čiar, prispieva i rastlinný prvok k dynamizácii a k uvoľneniu celkovému dojmu výjavu – vo figurálnej zložke tak trochu toporného a meravého – i k prehĺbeniu jeho výrazu. Rozochvieva dejové silokrivky a rozducháva iskru vnútorného života, oslabuje svojou subtlnou labilitou znehybnenú napätosť božského majestátu i odmeranú prísnosť jeho neosobného pohľadu – ponoreného do nekonečných dialok univerza, roznečuje jeho vnútornú emotivitu a výrazovú silu. Členité, s takmer kovovo ostrou precíznosťou vykrojené a obojstranne sa doširoka rozvetvujúce svieže listové rozviliny s plastickým stredovým žilkovaním na povrchu sa odvíjajú z naklonených okrajov lomeného oblúka a husto vyplňajú prázdne plochy tympanónového poľa medzi figúrkami anjelov a symbolických zvieracích doplnkov. Nesiahajú však až k osovému trojjedinému protagonistovi deja, ktorý je tak vyčlenený zo svojho okolia úzkym pásom prázdneho priestoru. V mierne prehnutých rytmických krivkách – analogických súvekmým voľným, zväčša stojacim mariánskym plastikám s Ježiškom – sa esovkovito vytáčajú smerom nahor. Dojem naturálnej vitality pritom ešte väčšmi stupňujú kolísavo zvlnené, trojité listové výbežky na koncoch trojdielne rozvetvených rozvilín.